

ELISABETH PRECHT:

Gymnasieutredningen

Den läroplan som i dag gäller för gymnasieskolan började tillämpas för bara 10 år sedan, skriver redaktör Elisabeth Precht. Behövs det då redan nu en genomgripande reform? Är det inte bättre att satsa på mindre förändringar inom den nuvarande gymnasieskolan?

Gymnasieutredningen har avlämnat sitt betänkande och föreslår en rad nyheter, bl a en introduktion som omfattar 2/3 av första läsåret. Det kan inte vara meningsfullt att minska studietiden som redan nu är knapp. Andra nyheter är omfattande praktik, förstärkning av språkstudierna, kursrelaterade betyg och kulturkunskap och geografi som självständiga ämnen.

Behövs det en stor gymnasiereform?

Frågan är brännande aktuell efter att gymnasieutredningen lämnat sitt betänkande i mitten av december förra året. Under de fem år utredningen arbetat har tiden verkat för dem som anser att gymnasieskolan inte behöver någon stor genomgripande omdaning. I dag finns det helt enkelt inte pengar att spendera.

Men skälen är inte bara ekonomiska.

Så sent som för tio år sedan började dagens läroplan för gymnasiet att gälla. Redan efter fem år tillsattes gymnasieutredningen av dåvarande skolminister Lena Hjelm-Wallen (s). Utredningen fick senare tilläggsdirektiv av Britt Mogren (m) och Birgit Rodhe (fp) under den respektive tid i utbildningsdepartementet.

Det ligger i utredandets natur – i alla fall hittills – att man föreslår stora genomgripande reformer. Men skall skolan få att verkligen genomföra tidigare förändringar – bl a den decentralisering av beslut fattandet i gymnasiet som riksdagen beslutade om i höstas – så finns det plats för gymnasieutredningens reformer. Bitar av den kan plockas ut och införas utan totala brott med det förflutna. Det är bättre, att som ordföranden för Lärarnas riksförbund sagt "satsa på rullande reformer grundade på ett fortlöpande utvecklingsarbete".

Problemen

Gymnasieskolan liksom grundskolan drabbas med en rad problem: att elever inte kommer in på önskad linje, att studieavbrott

är relativt många, att kurserna inte alltid motsvarar verkligheten utanför skolan, etc. Gymnasieutredningen har utifrån sina direktiv och en analys av verkligheten kommit fram till att problemområdena är tre: övergången till gymnasiet, förhållandena inom gymnasiet samt kontakterna med arbetsmarknad och samhälle. Efter att ha påstått detta — som i stort sett omfattar allt — är det inte märkligt att utredarna kommer fram till att det behövs en genomgripande gymnasiereform.

För att få en mjukare övergång från grund- till gymnasieskolan menar man att de två första av det första gymnasieårets tre terminer skall ägnas åt en slags introduktion. Det är också meningen att vårterminen i nionde årskursen skall utnyttjas för att förbereda eleverna för gymnasiet. Intagningen till gymnasiet skall ju enligt nyligen fattat riksdagsbeslut hädanefter göras på höstterminsbetygen.

Studieprogram

Gymnasieutredningen vill dela in skolan i tre utbildningsområden och program i stället för dagens linjer och varianter inom dessa. Utbildningsområdena är: ekonomisk, social och teknisk. De två terminernas introduktion skall göras inom något av dessa områden.

Utredningen vill samtidigt göra en ny indelning av läroämnena:

- färdighetsämnen, moderna språk och svenska
- karaktärsämnen, dvs "för ett studieprogram karakteristiska ämnen som med

stöd av färdighetsämnen skall ge fördjupade kunskaper inom speciella områden ..." tex fysik, samhällskunskap och yrkesteknik

- tillämpningsämnen, dvs praktiskt betonade karaktärsämnen
- stöd- och integrationsämnen, dvs ämnen som erbjuder mer allmänna referensramar
- estetiska och praktiska ämnen, tex musik och slöjd

Utöver ämnesstudier skall varje studieprogram erbjuda möjligheter till fördjupningsstudier. Dessa bör vara obligatoriska i de tre- och fyraåriga kurserna. Fördjupningsstudierna skall dock kunna bytas ut mot koncentrerade yrkestekniska kurser (KYT-kurser). Det kan vara kurser i marknadsföring, laboratoriekunskap etc.

Färdighetsämnen och karaktärsämnen delas upp i grund- och tilläggskurser.

Introduktionen

Den för alla inom ett utbildningsområde gemensamma mjukstarten om två terminer — dvs 2/6 av exempelvis en praktisk yrkesutbildning — skall inledas med praktiskt betonade karaktärsämnen. Inom exempelvis det ekonomiska utbildningsområdet innebär detta kontorskunskap, maskinskrivning samt handelskunskap. Eleverna skulle även under introduktionen erbjudas kompletterande kurser i svenska och matematik samt kunna få "en god grund i främmande språk".

Eleverna skall dessutom under introduktionen, liksom under varje läsår i gym-

nasiet, ut i arbetslivet och praktisera tre veckor. Detta gäller alla elever, dvs även dem på teoretiska program.

Det finns för det första anledning att ifrågasätta en introduktion som omfattar två tredjedelar av första läsåret. Tanken är fin att de som skall gå yrkesutbildning och de som skall utbilda sig enbart teoretiskt i gymnasiet i en gemensam start får större förståelse för varandras funktioner i samhället. Det är också behjärtansvärt att elever som är osäkra på vad de vill läsa får en chans att ändra sig. Men dessa förbättringar står definitivt inte i proportion till den tidsförlust som uppstår. Att dra ner den redan i dag korta utbildningstiden – i förhållande till vad eleverna behöver lära sig – är näst intill vansinne. Man löper dessutom risken att de många elever som vet vad de vill läsa tappar lust och intresse under de två mer allmänt ”flummiga” introduktionsterminerna.

Den mjuka övergång från grund- till gymnasieskola som onekligen behövs, bör kunna klaras av under nionde årskursens vårtermin. Detta gäller också komplettering av kunskaper som är nödvändiga för att klara av ett visst studieprogram i gymnasiet. Det finns ingen anledning att gymnasiet skall ta över grundskolans undervisningsskyldighet.

Praktiken

Gymnasieutredningen menar att gränserna mellan teoretiska och praktiska studier skall tonas ner. Detta sker bl a genom att alla får praktisera och att de praktiska ut-

bildningarna får fler teoretiska inslag. Detta ger en antydning om att förslaget i sin stycken är en fortsättning på 1960-talets socialdemokratiska politik.

Den praktik om tre veckor som alla gymnasieelever skulle få enligt gymnasiutredningens förslag innebär att cirka 470 000 praktikveckor måste ordnas – utöver den praktik som finns redan idag. Kan varje praktikplats ta emot elever under 30 veckor behövs det omkring 16 000 praktikplatser.

Till dessa svindlande siffror skall läggas att grundskolan enligt den nya läroplanen – Lgr 80 – utökar sin praktiska arbetslivsorientering. Skolöverstyrelsen har redan framsett att behovet av praktikplatser blir cirka 300 000 elevveckor.

Utredningen har laborerat med två alternativ hur man kan klara av att skapa fram detta enormt stora antal praktikplatser. En majoritet menar att en reglering bör ske genom avtal under en försöksperiod om högst fem år, varefter frågan skall prövas igen. En minoritet (socialdemokraterna samt LO:s och TCO:s representanter) vill att man i stället stiftar lag, som delvis skall kunna ersättas genom avtal.

Frågan är om det är möjligt att på frivillig väg få fram det stora antal praktikplatser som behövs? Svaret är: mycket tveksamt. Samtidigt vore det olyckligt att lagstifta – dvs tvinga fram – platserna.

Men även om det mot alla odds skulle gå att få fram önskat antal praktikplatser är det högst osannolikt att flertalet elever – om ens en liten minoritet – kan få

utbildningen relevant arbetslivserfarenhet. Visst är det nyttigt att ungdomarna får se hur det fungerar på en arbetsplats, men det har de ju fått redan i grundskolan och dessutom feriearbetar det stora flertalet – en arbetslivserfarenhet som skolpolitikerna alltför sällan kommer ihåg.

Nya ämnen

Vissa nya ämnen vill gymnasieutredningen införa, exempelvis kulturkunskap och geografi som självständigt ämne. Utredningen vill vidare att "den något vidgade tidsramen skall användas till att "bl a stärka språkstudiet". Man har tagit fasta på kritiken att högskoleeleverna i dag alltför sällan klarar av att läsa ens elementär kurslitteratur på andra främmande språk än engelska. Det är en vettig förändring som föreslås eftersom man samtidigt insett att det måste ges möjligheter för elever att både fördjupa sig i mer avancerade språkstudier och att skaffa sig de mer elementära kunskaperna. Skillnaden mellan elevernas kunskaper är ju omvitnat stora.

Den utvidgade tidsramen innebär att läsåret blir tre terminer och därför behövs förlängas med åtta dagar samt att studietiden utökas till 43 lektioner om 40 minuter per vecka. Exklusive raster är tiden i skolan i dag 32 timmar per vecka. Den totalt ökande tiden beräknar gymnasieutredningen blir omkring 3–4 hela timmar. Detta med tanke på att en större del av läsläsning etc skall ske i skolan.

Samläsningsvinster – ekonomiskt och pedagogiskt – kan sannolikt inte väga upp

den långa arbetsvecka som gymnasieeleverna skulle få om utredningens förslag genomfördes. Och hemarbetet kan man aldrig komma ifrån hur lång veckan än görs.

Nya betyg

Gymnasieutredningen vill införa kursrelaterade betyg. För varje kurs skall betygen godkänd/icke godkänd finnas. Andelen elever som kan få respektive betyg skall inte anges, som i dagens relativa betygssystem. Avgörande skall i stället vara hur många som uppnått betygets kompetens.

En majoritet menar att det dessutom krävs en gradering av betyget godkänd/icke godkänd i två eller tre steg. De som inte vill gradera är socialdemokraterna, LO:s samt TCO:s representanter. Dessa menar att graderingen inte behövs för gymnasietens egen del utan bara "om andra urvalsmöjligheter till högskolan vid sidan av betygen inte visar sig vara tillräckliga".

Det är glädjande att majoriteten i utredningen fastnat för kursrelaterade betyg. Det är en reform som borde kunna sjösättas omgående. Förslag borde också kunna genomföras på grundskolan. Hur många steg godkänt skall graderas i kan diskuteras. Känt är dock att ju färre steg, desto större möjlighet till godtycke.

Tveksam kan man dock ställa sig till utredningens förslag att Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) skall utreda om det behövs graderade betyg eller ej för intagning till högskolan. UHÄ skall också se över andra tänkbara urvalsgrunder.

— Det låter bekant ...
 Vad utredningen föreslår är ännu en utredarrunda om betygen. UHÅ skall kämpa med samma omöjliga nöt att knäcka som Skolöverstyrelsen gjorde när riksdagen beställt försök med betygsfri intagning till gymnasiet i Örebro. Så sent som för några månader sedan beslutade regeringen att sådana försök inte kan genomföras eftersom man inte — trots så många års arbete — kan finna några andra vettiga urvalsgrunder än betyg!

— Man kan fråga sig om gymnasieutredningen tror på under ...

Kostnaderna

Kostnaderna för att genomföra den genomgripande reform utredningen föreslår

har inte redovisats i detalj. Man försöker hjälpa upp de skrala beräkningarna med att reformen skall genomföras när den ungdomspuckeln redan passerat gymnasieskolan. Detta faktum kan dock inte det ja att utredningen tagit alltför lätt på beräkningarna av kostnaderna, särskilt i de när inkomsterna till statskassan är mindre än utgifterna. Utan någon större kunskaps ekonomi inser man att enbart förslaget att alla elever skall praktisera tre veckor varje år kostar enorma summor. Dessutom betraktar alltid genomförandet som sådant tilltagna summor.